ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ СВОБОДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ТВОРЧОСТІ

Олександр КОБЕРНИК
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти, андрагогіки і управління, Житомирський державний університеті імені Івана Франка, м. Житомир

Стрімкі зміни в соціокультурному та економічному житті країни, що відбуваються в останні десятиліття, формують нові орієнтири в усіх сферах суспільного життя, зокрема в освіті. Провідні ідеї вітчизняної освітньої політики, її головний стратегічний напрям полягає в комплексному реформуванні системи всіх ланок освіти відповідно до євроінтеграційного вектору розвитку держави. Першочерговому реформуванню підлягає система загальної середньої освіти, де ключовою фігурою і головним суб'єктом освітнього процесу був, є і залишається педагогічний працівник.

Вчитель технологій – це особистість, що організовує і реалізує освітній процес, людина, що формує в учнів здатність створювати, удосконалювати й відповідально використовувати сучасні технології в різних сферах життєдіяльності, виступаючи інструментом розвитку інноваційного потенціалу молоді в умовах цифрового суспільства та глобальних викликів, де стрімкі зміни у виробництві, комунікації та повсякденному житті потребують включеності в

технологічні процеси, критичного й інженерного мислення, а також здатності проєктувати та створювати інноваційні рішення [5].

У зв'язку із цим висуваються нові вимоги до особистісних якостей і професійної компетентності вчителя технологій. При цьому особливу увагу привертає проблема академічної свободи вчителя у його професійній діяльності. Адже одним з головних здобутків освітньої реформи в Україні можна впевнено назвати академічну свободу педагога як комплекс нових можливостей для якісного здійснення його професійної діяльності і професійного зростання з урахуванням серйозних викликів, що вимагають нестандартних рішень та інноваційних підходів. Питання полягає тільки в тому, наскільки він розуміє обсяги, межі та значення своєї свободи професійної творчості, якою мірою здатний реалізовувати її, чи готовий взяти на себе відповідальність за її результати.

Особливо актуальною проблема формування свободи професійної творчості є в умовах реалізації Концепції Нової української школи, яка передбачає академічну свободу вчителя як запоруку його професіоналізму і мотивації: «Насамперед творчому та відповідальному вчителю, який постійно працює над собою, буде надано академічну свободу. Держава гарантуватиме йому свободу від втручання у професійну діяльність» [3].

Професійна творчість та самореалізація тісно пов'язана із свободою педагога, яка зорієнтована на формування таких професійних якостей як: відповідальність, цілеспрямованість, активність, самостійність, динамічність, конструктивність, цілісність та індивідуальність. Саме творчість і співтворчість педагога і вихованця дозволять самореалізуватися кожному із них у процесі власної життєдіяльності.

Феномен професійної творчості взаємопов'язаний із свободою і за своїм змістом окреслює простір, що забезпечує кожній людині умови самореалізації творчих здібностей, сферу вираження своїх ідей, думок, поглядів, встановлення певних меж цієї свободи.

Оскільки свобода творчості у практичній діяльності вчителя технологій різноманітна, то можна стверджувати про такі її прояви: нестандартні підходи до розв'язання освітніх проблем; оптимальне використання нових методів, форм, прийомів, засобів та їхніх оригінальних поєднань; ефективне застосування перспективного досвіду в нових умовах; удосконалення, раціоналізація, модернізація відомого відповідно до нових завдань; вдале імпровізування на основі як точного знання та компетентного розрахунку, так і високорозвиненої інтуїції; бачення різноманіття варіантів розв'язання однієї і тієї самої проблеми та вибір оптимального [2, с.66].

У процесі фахової підготовки майбутні вчителі мають усвідомити, що свобода – це самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова, думки й творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення й використання результатів наукових досліджень [4].

Свобода професійної творчості проявляється, перш за все, у вільному виборі освітніх і модельних навчальних програм, форм, методів і технологій навчанняи. Адже сьогодні, коли вчителям технологій пропонується кілька модельних навчальних програм для базового навчального предмета «Технології. 5-6 класи» та 7-9 класів, які мають гриф Міністерства освіти і науки України, зокрема: модельна навчальна програма «Технології. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Кільдеров Д.Е., Мачача Т.С., Юрженко В.В., Луп'як Д.М.); модельні навчальні програми «Технології. 5-6 та 7-9 класи» (автори Терещук А.І., Абрамова О.В., Гащак В.М., Павич Н.М.); модельні навчальні програми «Технології. 5-6 та 7-9 класи» (автор Туташинський В.І.); модельні навчальні програми «Технології. 5-6 та 7-9 класи» (автори Ходзицька І.Ю., Горобець О.В., Медвідь О.Ю., Пасічна Т.С, Приходько Ю.М.) та інші. Важливо аби студенти грунтовно опрацювали дані модельні програми і визначили їх особливості, щоб у подальшій професійній діяльності творчо використати одну з них для певного циклу базового рівня навчання.

Проявити творчість майбутні вчителі технологій можуть і під час розроблення авторських навчальних програм та складання календарно-тематичних планів. При цьому варто вказати,

що при складанні календарно-тематичного та поурочного планів допускається довільна форма – формат, обсяг, структура, зміст та оформлення не регламентуються, а обираються вчителем самостійно. Вчитель може корегувати розподіл годин, послідовність розділів, кількість годин на вивчення окремих тем.

Свобода професійної творчості вчителя технологій забезпечується й оптимальним вибором змісту проєктно-технологічної діяльності учнів під час вивчення певного модуля навчальної програми. Тому під час професійної підготовки майбутніх учителів технологій важливо акцентувати їх увагу на тому, що вільний вибір вчителем разом із учнями об'єктів проєктування дає змогу проявити їм свободу творчості, ініціативу і в той же час відповідальність.

В умовах реалізації концептуальних засад нової української школи важливо навчити майбутніх учителів технологій вміло вибирати і застосовувати ті методи, засоби і форми навчання, які найбільш доцільні для формування ключових компетеентностей і досягнення результатів навчання. Моделюючи освітній процес, студенти вчаться аналізувати і відбирати ті методи, технології, засоби, форми навчання, які дають можливість не тільки урізноманітнювати навчальний процес, а й враховувати потреби і здібності учнів. Студенти майють зрозуміти, що сучасний учитель може творчо підходити й до розроблення власної системи оцінювання та заохочення учня, аби здійснювати активний та систематичний зворотній зв'язку з учнями. При цьому важливим є забезпечення ефективності процесу оцінювання задля досягнення очікуваних результатів учнями.

Свобода професійної творчості вчителя технологій передбачає його право на облаштування освітнього простору, добровільну участь у наукових заходах, обміні досвідом, публікації результатів своєї професійної діяльності, у сертифікації, професійних конкурсах. При цьому доречно залучати студентську молодь до участі в неформальній освіті, конкурсах педагогічної майстерності, в олімпіадах і конкурсах. Саме в умовах неформальної освіти майбутній учитель технологій має змогу проявити ініціативу, реалізувати особистісний потенціал, здатність швидко опановувати інноваційні ресурси організації освітнього процесу.

Залучення майбутніх педагогів до наукової діяльності, розроблення освітніх проєктів за власним вибором сприяє розвитку їх творчого потенціалу, оскільки вони мають можливість змоделювати інноваційний освітній процес, підбираючи інтерактивні ресурси для навчання, виховання та розвитку учнів, враховуючи їх потреби та сучасні виклики в суспільстві.

Отже, формування свободи професійної творчості у майбутніх педагогів – це цілеспрямований і систематично здійснюваний процес оволодіння ними теоретичними знаннями про педагогічну творчість і свободу професійної діяльності, практичних умінь і навичок здійснення власної творчої професійної діяльності на засадах академічної свободи.

Список використаних джерел

1. Герцюк Д. (2009) Академічні свободи у системі цінностей вищої освіти: еволюція і сучасний стан. *Вісник Львівського університету. Серія Педагогічна.* Вип. 25. Ч. 4. С. 16–24.

2. Куриш Н. К. (2023) Реалізація академічної свободи вчителя Нової української школи: змістові домінанти та практичні аспекти. Методичні рекомендації / Куриш Н. К., Богачик Т. С., Голєва А. О., Тащук Ю. Ю. Чернівці : Технодрук, С. 7–17.

3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. (2017) URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna% 20serednya/nova-ukrainska- shkola-compressed.pdf

4. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 01.08.2020 р. № 764-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 463-20#Text.

5. Про затвердження концептуальних засад освітніх галузей та дорожньої карти реалізації концептуальних засад освітніх галузей на 2025-2030 роки. Наказ МОН № 1163 від 20.08.2025 р. URL : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/95248/ (дата звернення 25.09.2026 р.).